

Aingeru Irigarai: alde askotako gizona

Euskaltzaindiak ekainaren 24an omenduko du Etxarri-Aranatzen, eta Eusko Jaurlaritzak Bidegileak Sailean jasoko du euskaltzale nafarra

Aingeru Irigarai Irigarai nafarrak (1899-1983) euskalgintzan zeresan handia eman zuen. Euskal Herriaren aldeko maitasunak bultzaturik, hainbat gai jorratu zituen zortzi hamarkadatan. Horren lekuko dira hainbat erakundetan egindako lanak: Iruñeko Euskeraren Adiskideak Elkartean, Euskaltzaindian, Nafarroako Diputazioan Euskararen aldeko Sailean eta Eusko Ikaskuntzan, hain zuzen. Gerra aurreko eta ondorengo euskaltzaleen lokarri, euskal munduan eragile eta giltzarri eta zenbait arlotan aitzindari izan zen. Oraindik ere hark idatzitakoa ikasbide eta jakinbide dira. Euskaltzaindiak omenduko du ekainaren 24an, eta Eusko Jaurlaritzak Bidegileak Sailean haren bizitza eta ekarpenak argitaratuko ditu uda ondotik.

AINGERU IRIGARAI IRIGARAIREN MENDEURRE-na dela eta, Euskaltzaindiak zein Eusko Jaurlaritzako Bidegileak Sailak gogora ekarri nahi izan dute haren lana. Kike Diez de Ultzurrun kazetari iruindarrak haren inguruko bizitza eta lana atondu ditu uda ondotik Bidegileak Sailean argitaratuko den liburuxkan. Ezagutu zutenek Aingeru alde askotako gizona zela diote. 1899an sortu zen, Beran Altzate auzoan. Aita sendakina izaki, berak ere gero behar bera hartuko zuen. Gurasoak auriztarrek ziren, aitarengandik hartu zuen euskararen aldeko maitasuna. Fermin Irigarai Goizueta Aingeruren aita sendakin ospetsua izateaz gain, izen handiko euskaltzalea eta idazlea ere izan zen; Larreko izengoitia baliatu zuen bere idazkietan. Nolako trunkoa, halako ezpala; Aingeru Irigarai aitaren lekukoa hartzen jakin zuen. 1909tik aurrera Lekarozko ikastetxean ikasi zuen, sei urtez. Baztanen hasi eta mamitu zitzaion euskal kontzientzia. Aitak etxean sortutako giroa ez ezik, ikastetxean zeuden batzuen gehitu behar zaio, aita Eusebio Etxalarkoarena, kasu. Lekarozko ikasketak bukatutik, Zaragozara joan zen medikuntza ikastera. Han pare bat urte egon ondoren, beste lau ikasturte Barzelonan egin zituen.

Euskalgintzan ez ezik, medikuntzan ere trebatuko zen, eta doktore mailako ikasketak eginen zituen Basurtun. Ondoren, Parisera joanen zen espezialitate batzuk egitera, eta ondotik Alemaniako Friburgo hirira. Ber-

Jose Mari Satrustegi:

«Nortasun handia zuen, aitarengatik zetorkion euskaltzaletasuna. Egiten zuenak arriskua zekarren, baina bere egoera baliatu zuen euskararen alde lan egiteko».

tan, medikuntzako hainbat adarretan trebatzeaz gain, hizkuntzak ere landuko zituen, ingelesaz eta frantsesaz landara, alemaneraz ikasiko zuen poliki.

1924an Iruñera itzultzean lanean hasi zen Udala- ren menpe zegoen Sorospen Etxean. Kotsultorio pribatua ere zabalduko zuen hiru

urte beranduago, eta aita-semeak batera aritu ziren lanean Iruñeko Orreaga hiribideko kotsultorioan.

1927an Aingeruk Parisera jo zuen espezializazioko ikasketak bukatzeko, eta bueltan, artean 30 urte bete gabea, medikuntza lana beste esparru batera ere eraman zuen: sindikalismora, hain zuzen. ELAko kide egin zen. Alderdi abertzalearen ekintzetan parte hartzen hasi zen eta, are gehiago, Irlandara ere joan zen.

Euskal kulturaren alde lanean

Aingeru lanean hastearekin batera, euskararen aldeko ekinari eta idazteari ekin zion. 30eko hamarkadan beste belaunaldi batekin hasi zen zeregin horretan: Blas Fagoagoa edo Paz de Zigandarekin. Beraz, Aingeru bi belaunaldiren arteko zubi izan zen, aitzinetik lanean ari ziren Larreko, Manezaundi, Jose Agerre, Damaso Intza eta besteekin ere bat egin zuelako. Denak Iruñeko Euskararen Adiskideak Elkartean batu ziren. Bestalde, urte haietako euskaltzale ospetsuenak ezagutu zituen: Arturo Kanpion, Azkue edo Julio Urkijo. Gainera, etxean zuen giroak eta Nafarroak Lapurdi eta Nafarroa Beherearekin zuen loturak sentiberatasun handia eragin zion mugaz haraindiko euskaldunei buruz.

Eusko Ikaskuntzan eta Euskaltzaindian ere aritu zen. Eusko Ikaskuntzan 1924an sartu zen. Erakundeak ospe eta itzal handia zuen gerra baino lehen, eta 1933an batzorde iraunkorreko kide izendatu zuten, eta handik urtebetera, berriz, idazkari ordeko. Harreman handia izan zuen erakundeko kide eta laguntzaileekin, horien artean Joxe Migel Barandiaranekin.

1929an urgazle egin zuten Euskaltzaindian, beraz, Aingeru mahuka bete lan zebilen: lanbidea bera, bere zaletasunak, ikerketak, izkribuak eta familia.

Nafarroako beste euskaltzaleen gisan,

euskararen galera ikaragarriak oso kezkatzen zuen Aingeru. Ordurako, Bonaparte printzeak 1863an egindako maparen mugak tokitan zeuden. Galeraz oharturik, hizkuntzaren geografiari buruzko lehendabiziko ikerlanak egin eta agiri zaharrak biltzeari ekin zion. Lan ibilera horien emaitza izan zen euskararen egoeraz argitaratu zuen mapa, hau da, noraino iristen zen euskara 1933an, eta herri bakoitzean euskarak zuen indarra edo ahuldadea. Ikerketa Errepublikara garaian egin bazuen ere, hogeitaz beranduago ikusi zuen argia, tartean Francoren altxamendua gertatu baitzen. 1934an Maria Rosa Imazekin ezkondu zen, Lezon, eta Iruñea hautatu zuten bizitzeko. Bi urte beranduago Espainiako Gerra Zibila hasi

Jardunaldiak

Aingeru Irigarai Irigaraien eta Vicente Huitziren mendeurrena direla eta, heldu den ekainaren 24an eta 25ean Jardunaldiak antolatu ditu Euskaltzaindiak Etxarri-Aranatzko Udaletxean. Hogeita lauan bi omendutako mintzagai izanen dira eta hurrengo egunean Gramatika eta Onomastika batzordeen bilera egingo da. Oraindik egitaraua zehazteke badago ere, Jose Mari Satrustegi euskaltzain arruazuarra mintzatuko da topaketetan Irigarai. Satrustegik lagun eta lanerak izan zuen Aingeru euskararen aldeko lanean. Arruazuarrek gogoratu duenez, «Espainiako Gerraren ondoren euskararen alde lan egitea zaila zen, eta inoiz baino lehenago hasi ginen Nafarroan. Aipa daitekeen leheneetakoa izan zen Aingeru Irigarai», dio. Satrustegik beste askoren artean bi lore eskaini nahi izan dituzkie Irigarairi. Haren irudiko, denbora zail hartan auzoan pegia euskararen alde ateratzeko behar zen kuraia eraso sasoia agertu zuen euskaltzalea izan zen, batetik. Eta